

Maaseudullakin innovoidaan

Matti Luostarinen, MTT

Innovaatioista ja innovaatiopolitiikasta on tullut eräänlainen uusi yhteiskuntapoliittinen ohjaaja ja jopa uskonto. Innovaatioita tehdään niin kaupungeissa kuin maaseudullakin.

Innovaatio on tekninen tai taloudellinen uudistus. Yhä useammin siihen liitetään myös koko yhteiskunta monine palveluineen. Lisäksi puhutaan sosiaalisista ja kulttuurisista innovaatioista ja innovoivista organisaatioista, alueista ja innovaatioerooleista sekä omaksujatyypeistä. Kaikkein vaativimpia ovat symboli-innovaatiot. Nämä voivat muuttaa koko käsitejärjestelmämme jäädessään elämään ja vakiinnuttaessaan asemansa. Kestävä kehitys ja maaseudun monet ympäristöä koskevat uudet korjausmenetelmät ovat esimerkkejä tällaisista nopeasti yleistyneistä uusista symbolirakenteista vaatineista uudistuksista. Ensin ne muuttavat hitaasti asenteitamme kohti toimintaa ja lopulta myös koko arvomaailman.

Suomessa innovaatiopolitiikka käynnistyi myöhään 1980-luvulla kapeana tiede- ja teknologiapainotteisena ohjelmana. Sitä luonnehti pragmatismi sekä tutkimuksen ja tieteen valjastaminen yhdysvaltalaisen utilitaristisen mallin mukaiseen työskentelyyn.

Innovaatioiden synty

Innovaatioiden oletettiin syntyvän yhdessä pisteessä ja leviävän sieltä hierarkkisesti metropolialueille, pääkaupunkiseuduille, maakuntakeskuksiin ja lopulta maaseudulle. Syntyi hierarkkinen ketjuajattelu, jossa luonnonvarat kulkivat jalostuksen kautta kauppaan. Tämän ajattelun mukaan aiemmin maalla syntyneet innovaatiot syntyivät nyt kaupan hyllyillä, mistä ne hankittiin valmistuotteina.

Alueellinen innovaatiopolitiikka käynnistyi Suomessa vasta EU:n myötä 1995. Tämä tapahtui yliopistopaikkakunnilla osaamiskeskusohjelmana ja nykyisin sitä jatkavana keskusalueohjelmana.

Suomessa innovaatiot on liitetty suuriin massoihin, kriittiseen massaan ja osaamiseen sekä alunperin hägestrandilaiseen leviämisprosessiin. Sen taustalla on klassinen fysiikka ja tuloksena muun muassa hierarkkiset aluejaot, rajat ja vaikutusalueet seutukaavaliittoineen ja runkokaavoineen.

Hierarkkiset rakenteet ja rajat ovat kuitenkin innovaatioiden vaikein este.

Innovaatiot vaativat luovuutta

Nykykäsityksen mukaan alueet eivät sinänsä ole oppivia eikä niihin liity mitään innovatiivista tai innovaatiot pois sulkevaa. Tärkeitä ovat alueella sijaitsevat toimijat. Oleellista on kyky hankkia innovaatioita, rakentaa tätä varten innovaatioorganisaatioita, verkostoja ja ryhmiä. Pienimmillään tämä luovuus kiteytetään tiimiorganisaatioissa ja näiden rooleissa. Tiimi ja klusteri ovat uusia symboli-innovaatioita organisaatioina. Pääsääntöisesti ne ovat lainasanoja muista kielistä ja kertovat innovaation olevan muualta kuin Suomesta peräisin. Innovaation diffuusio kuvaa tämän leviämisprosessin luonnetta.

Tiimeissä on innovaattoreita, jotka uskaltavat osallistua muille vaikeisiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin muutoksiin. Kännyköitä ja tietokoneita kukaan ei enää pelkää. Ryhmissä on mukana myös institutionaalisia osajia, tutkimuslaitoksia. Innovaatioita ei niinkään ideoida, vaan ne ovat kaikkialla läsnä ja ne löydetään osana globaalia paikallisuutta. Tärkeää on osata ottaa ne käyttöön. Maaseutu ei tässä poikkea millään tavalla kaupunkiympäristöstä.

Innovoiva maaseutu

Maaseutua on pidetty heikosti innovoivana tai innovaatiota vastaanottavana ympäristönä. Tämä voi johtua sosiaalisesta muististamme. Käsitteet sosiaalisesta muistista ja osaavista alueista ovat nekin uusia innovaatioprosesseja tulkitsevia symbolirakenteita. Samaan aikaan 1960-luvun kansallisen rakennemuutoksen aikoihin toteutettiin jo kansainvälistä mittavaa innovaatiopolitiikkaa. Nämä ilmiöt liitettiin Suomessa yhteen ja näin syntyi mielikuva kaupungistumisesta osana innovaatioiden leviämistä. Kaupunkilaistumiseen liittyivät rikastuminen, uudet tuotteet ja palvelut sekä ammatit osana kansainvälistä innovaatiopolitiikkaa.

Lisäksi pyrittiin tavoittamaan muu maailma kansallisesti jälkijättöisessä innovaatiopolitiikassamme. Tämä tehtiin keskittämällä vähäiset varat pääkaupunkiseudulle sekä tekniseen ja pragmaattiseen innovointiin. Näin saavutettiin kyllä kapea-alaisia tuloksia, mutta samalla maaseutu ja sen innovaatiokapasiteetti luonnonvarojen tuottajana ja jalostajana sekä kasvavan palvelusektorin verkottajana jäi kokonaan hoitamatta. Mielikuva ali-innovatiivisesta maaseudusta syveni.

Maaseudulta puuttuu innovaatiopolitiikka

Maaseudulta puuttuu edelleenkin innovaatiopolitiikka. Symbolirakenteissamme maaseutu ei kuulu innovaatioprosessiin lainkaan. Tämän vuoksi maaseutu ei

pysty hyödyntämään globaalia paikallisuuttaan. Läntisessä maailmassa maaseutuasuminen mahdollistaa erittäin vaativan sosiaalisen pääoman ja muistin käytön osana suuria rakennemuutosta ohjaavia prosesseja. Näissä hyvin vaativat rakenteelliset innovaatiot kyetään siirtämään koko yhteiskuntakoneiston käyttöön. Ne siirtyvät varsinkin palvelusektoreille eikä vain kapea-alaisesti teknisiin prosesseihin ja sellaiseen tuotantoon, jonka tuloksena on vaatimaton uudistus, kuten langattoman puhelimen käyttö.

Kulttuurisia ja sosiaalisia sekä niitä ruokkivia taloudellisia innovaatioita hyödynnetään nykyisin maailmanlaajuisesti maaseudun luonnonvarojen käytössä. Edellytyksenä on, että maaseudulla kyetään vastaanottamaan ja lähettämään sellaisia innovaatioita, joiden prosessoinnin taustalla on verkostojen ja klusterirakenteiden ohella hyvin vanha maaseudun sosiaalinen muisti. Lisäksi tarvitaan kykyä integroitua vastaaviin globaaleihin kulttuurirakenteisiin. Maaseudun rakenteita ei ole urbaanissa ympäristössä eikä se voi niitä vastaanottaa. Yhdyskuntarakenteiden köyhtyminen ja vararikot sekä slummiutuminen johtuvat pääosin tästä rakennemuutoksesta. Joskus sitä jopa kiihdytetään poliittisella toiminnalla.

Paikalliset innovaatiot

Kaikki toiminta on innovoinnissa lopulta paikallista. Sitä yhdistää nykyisin 1600-luvun newtonilaisen absoluuttisen ajan ja paikan sijasta einsteinilainen suhteellinen aika ja paikka. Tähän on johtanut meidät globaalisti yhdistävä teknologia. Niinpä ero tätä teknologiaa käyttävien sukupolvien välillä on nykyisin vuosien sijasta vuosisadoissa. Tämäkään ilmiö ei poikkeaa kaupungeissa millään tavalla maaseudusta. Erot näkyvät kaupungeissa ja maaseudulla niiden sisäisinä suurina vaihteluina.

Lue aiheesta lisää: Luostarinen, Matti, 2004. Innovaatiostrategia ja -kapasiteetti. Ekologinen klusteri ja innovaatiopolitiikka. Maa- ja elintarviketalous 45. Hinta 25 euroa.

Tilaukset: julkaisut@mtt.fi, puh. (03) 4188 2327. Sähköinen julkaisu www.mtt.fi/met/pdf/met45.pdf

Lisätietoja: matti.luostarinen@mtt.fi
puh. (03) 4188 3182

Veli-Matti Luostarinen

Innovaatio on tekninen tai taloudellinen uudistus. Yhä useammin siihen liitetään myös koko yhteiskunta monine palveluineen. Lisäksi puhutaan sosiaalisista ja kulttuurisista innovaatioista ja innovoivista organisaatioista, alueista ja innovaatiorooleista sekä omaksujatyypeistä.